

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2016. május 19.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

A rész (30 pont)

1. Írja be a táblázatba az adott meghatározáshoz kapcsolódó filozófiai korszakot, irányzatot, majd nevezze meg a korszakok, irányzatok egy-egy képviselőjét!

Meghatározások	Korszakok, irányzatok	Képviselők
A biztos ismeretelméleti kiindulópontot a tapasztalatban gyökerező tudásban jelöli meg.	<i>empirizmus</i>	<i>Locke</i>
Az irányzat szerint az egyéni lét lehetőségeinek vizsgálata által lehetséges az emberi lét problémáinak megvilágítása.	<i>egzisztencializmus</i>	<i>Sartre</i>
A hit és tudás viszonyának kérdését középpontba állító korszak.	<i>skolasztika</i>	<i>Aquinói Szent Tamás</i>
A filozófiának a tudományokhoz kell hasonulnia. Közvetlen vagy közvetett verifikációra van szükség ahhoz, hogy az állítások igaz vagy hamis voltát eldönthessük.	<i>pozitivizmus</i>	<i>Carnap</i>
A jelszava: Sapere aude!	<i>felvilágosodás</i>	<i>Kant</i>
Az irányzat a sorsot elfogadó emberi magatartást hirdeti.	<i>sztoicizmus</i>	<i>Epiktétosz</i>

A táblázatban megadott nevek példák. Minden jó megoldás 1 pontot ér. Több név beírása esetében is csak 1 pont adható.

12 pont	
---------	--

2. Döntse el az ókori filozófiára vonatkozó állításokról, hogy igazak vagy hamisak!

Állítások	Igaz	Hamis
Arisztotelész Lükéionban alapította meg saját iskoláját.	X	
Az arkhé lehet őselem, és lehet őselv.	X	
Szókratész pere és halála heves vitákat váltott ki Athénben.	X	
A püthagoreusok szerint: <i>minden dolog mértéke az ember.</i>		X
Arisztotelész mindenben egyetértett mesterével, Platónnal.		X
Parmenidész tanítványa volt az eleai Zénon.	X	
Szókratész „filozófiai tanköteményeket” hagyott az utókorra.		X
Platón feltételezi az erények ideáinak létezését.	X	
Hérakleitosz a mozgásban, a változásban látja világunk lényegét.	X	
Epiktétosz arra biztat, hogy harcoljunk akár a végzet ellen is.		X

10 pont	
---------	--

3. Kinek a filozófiájáról van szó a Filozófia című kézikönyvből vett idézetekben?

Nem véletlen, hogy töredékeinek egyik kulcsszava a logosz, mely egyaránt jelent arányt, szabályszerűséget, értelmet és beszédet.

Hérakleitosz

A szavak használata *tevékenység*, és az egyes szavak használatát un. *nyelvjátékok* határolják be.

Wittgenstein

Az igazságot pusztán az értelem természetes világossága révén kutatva lehetséges-e olyan állítást találni, amely ellenáll minden furfangnak, amellyel kétségbe vonhatjuk a köznapi állításainkat, s amely a filozófia épületének megrendíthetetlen alapzatát alkothatja?

Descartes

Javaslatá tehát az, hogy fordítsuk meg a sorrendet, és tegyük fel, hogy nem az elme igazodik a tárgyakhoz, hanem a tárgyak igazodnak a megismerésünkhöz.

Kant

Párizsban oktatott, disputákat tartott, s az említett vitákhoz kapcsolódó írásokon kívül folytatta a *Summa theologiae*-t.

Aquinói Szent Tamás

5 pont	
--------	--

4. Írjon három olyan fogalmat, amelyekről biztosan beszélne Platón filozófiájának bemutatásakor!

idea, részesedés, visszaemlékezés stb.

3 pont	
--------	--

B rész (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

- 1. Kant ismeretelméletének kontextusában értelmezze a szöveg alapján az *a priori* fogalmát!**

(Immanuel Kant *Bevezetés I. A tiszta és az empirikus ismeretek különbségéről*)

- 2. Nietzsche filozófiájának egyik központi gondolatát közvetíti az óperzsa próféta, Zarathustra megidézése révén. Fejtse ki ennek a filozófiának a lényegét!**

(Nietzsche *Így szólott Zarathustra*)

- 3. Érdemes megfogadni Epiktétosz tanácsát? Valóban az ő felfogása szerint teremthetünk *függetlenséget és boldogságot*?**

(Epiktétosz *Kézikönyvecskéje*)

Várható tartalmi elemek

1. szövegrészlet

Kant

*A tiszta ész kritikája – Mit lehet tudnom? – A „kopernikuszi fordulat” lényege; szerinte a tárgyakkal kell az ember megismerő-képességéhez, az ismereteinkhez alkalmazkodniuk. Minden ismeretünk a tapasztalattal kezdődik, de nem mindegyik származik a tapasztalatból. A megismerés folyamata nemcsak az érzéki benyomások útján szerzett *a posteriori* ismeretekből áll, hanem az emberi értelem önmagából még hozzáteszi az *a priori* ismereteket a megismeréshez; az érzékszerveink és az értelem egymással együttműködve, azonos időben vesznek részt a megismerésben. A szövegben található az a három fogalom, amelyek megkülönböztetését, értelmezését elvárjuk: *nem olyan ismereteket értünk a priori ismereteken, amelyek ettől vagy attól a tapasztalattól, hanem olyanokat, melyek a tapasztalattól egyáltalán mint tapasztalattól függetlenek. Ezekkel állítjuk szembe az empirikus ismereteket, vagyis az olyanokat, amelyekre kizárólag a posteriori, azaz tapasztalati úton tehetünk szert. Az a priori ismeretek közül pedig tiszta ismereteknek nevezünk azokat, melyekhez semmi empirikus nem keveredik.**

2. szövegrészlet

Nietzsche

A profetikus szöveg az emberfölötti emberért kiált metaforáival, szimbólumaival, hasonlataival. A 19. századi német filozófus kifejezetten provokatív gondolkodó, akit a filozófiának az élethez való viszonya izgat, és „fordított moralistaként” le akar számolni a hagyományos erkölccsel. A kereszténység által az emberre kényszerített erkölcsben látatja az ember kiteljesedésének, önmaga meghaladásának akadályát. Az übermensch fogalma több művében is előfordul, gyakran szembeállítja a jelen szolgáló - vagy csordaemberével. „Nietzsche szembeszállt az életre nemet mondó, aszketikus világszemléletekkel, azt vallotta, hogy az élet semminek sem rendelhető alá.

Filozófiája egyszerre tekintélyromboló és mítoszteremtő filozófia.”- írja Kalmár Zoltán.

3. szövegrészlet

Epiktétosz

A sztoicizmus több mint fél évezreden át volt az európai filozófia egyik uralkodó áramlata: az i.e. 4. század második felétől az i.sz. 2. század végéig. Epiktétosz szerint az ember szabadsága, függetlensége és az emberi boldogság elérhető, ha felmérjük, hogy mi áll hatalmunkban és mi nem. Ha nem vágyakozunk olyasmira, ami nem tőlünk függ, akkor

elérhető a lélek békéje. Orthmayr Imre tanulmányában (*Az emberi természet problémája a filozófiában*) azt olvassuk, hogy ” Valójában ennek a lelki békének nemcsak az értelem és a vágyak vagy érzelmek közötti ellentét feloldása az előfeltétele. A sztoikusok esetében egyértelműen *a vágyak egymás közti*, illetve *a vágyak és a külvilág közti* konfliktusok feloldása a fő feladat. Ennél pedig semmi sem fontosabb a *sztoikus bölcsélet* szerint.” Legyünk tehát *apatikusak* lelki nyugalmunk érdekében! A hellén filozófia korszakában jellemzően központi kérdéssé vált az egyéni lét értéke; az egyénnek és az egyén számára egyre inkább kiismerhetetlen világnak a kapcsolata. A sztoikus magatartásra a vizsgázó reflektálása egyaránt jelentheti az elutasítást és az elfogadást. Az értékelést ez nem befolyásolhatja.